

AUTORIŲ TURTINIŲ TEISIŲ APRIBOJIMAI MOKYMO, MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR INFORMACIJOS TIKSLAIS

Nijolė Janina Matulevičienė

Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Autorių teisių skyrius
J. Basanavičiaus g. 5, LT-2600 Vilnius
Telefonas 262 00 11
Elektroninis paštas nijolejm@muza.lt

Pateikta 2004 m. balandžio 14 d.

Parengta spausdinti 2004 m. rugsėjo 23 d.

Pagrindinės sąvokos: autorių teisės, asmeninės neturtinės teisės, autorių turtinės teisės, turtinių teisių apribojimai.

S a n t r a u k a

Straipsnyje teoriniu ir praktiniu aspektu nagrinėjami autorių turtinių teisių apribojimai mokymo, mokslinių tyrimų ir informacijos tikslais, numatyti Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme. Gvildinama šių apribojimų teisinė prigimtis, jų taikymo sąlygos ir ypatumai, įskaitant taikymo ypatumus skaitmeninėje aplinkoje. Lietuvos teisinėje literatūroje šie klausimai iki šiol nebuvo keliami, todėl straipsnyje pirmiausia pateikiama autorių turtinių teisių apribojimų samprata bei reikšmė autorių ir visuomenės interesų derinimui. Didelę įtaką šios srities teisiniam reglamentavimui turi tarptautinių sutarčių ir Europos Sąjungos teisės normos. Atsižvelgiant į tai Lietuvoje galiojančios normos aptariamos kartu su tarptautinėmis ir regioninėmis šios srities teisės normomis. Nors Lietuvos teismų praktika šioje srityje nėra didelė, jos analizė, pateikiama straipsnyje, leidžia daryti išvadas apie autorių turtinių teisių apribojimų mokymo, mokslinių tyrimų ir informacijos tikslais teisinio reglamentavimo spragas ir aktualias šių teisės normų taikymo problemas.

Išvadas

Pastaruoju metu autorių teisėje daug dėmesio tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu skiriama autorių arba jų teisių perėmėjų ir visuomenės interesų derinimui. Autorių ir visuomenės interesų pusiausvyros paieška – tai ilgas ir sudėtingas procesas, kuris tarptautiniu mastu prasidėjo XIX a. pabaigoje derybomis dėl Berno konvencijos, skirtos literatūros ir meno kūrinių apsaugai (toliau – Berno konvencija). Ši konvencija buvo pasirašyta 1886 m. rugsėjo 9 d. [1]. 1884 m. Diplomatinių konferencijos baigiamojoje kalboje Šveicarijos delegato Numa Drozo išsakyta nuomonė, kad „apribojimai išimtinai apsaugai gali būti nustatyti tik visuomenės interesais“ [2, p. 3], tapo pagrindu kuriant atitinkamą teisinio reguliavimo

mechanizmą, leidžiantį išlaikyti autorių teisių išimtinės apsaugos ir visuomenės interesų pusiausvyrą.

Šiame straipsnyje nagrinėjami ne visi autorių turtinių teisių apribojimų atvejai, numatyti 2003 m. kovo 5 d. priimtame Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme (toliau – ATGTĮ) [3]. Nagrinėjimo objektas – autorių turtinių teisių apribojimai, taikomi mokymo, mokslinių tyrimų ir informacijos srityje. Šis nagrinėjimo objektas pasirinktas neatsitiktinai. Autorės nuomone, būtent šios visuomenės gyvenimo sritys reikalauja daugiausia dėmesio derinant autorių ir visuomenės interesus. Lietuvos teisinėje literatūroje šie klausimai iš esmės nebuvo gvildinami, tačiau autorių teisių reguliavimo klausimus nagrinėjantys autoriai atkreipia dėmesį į būtinybę visuomenės interesais taikyti šių teisių apribojimus: „autorių teisės, kaip ir visos kitos civilinės teisės, negali būti suabsoliutintos, t. y. jomis gali būti laisvai naudojamosi tiek, kiek jos nepažeidžia kitų asmenų teisių ir laisvės įgyvendinti tas teises“ [4, p. 37].

1. Autorių turtinių teisių apribojimų samprata

Teisinėje literatūroje dažniausiai pateikiami autorių turtinių teisių apribojimų aiškinimai, kuriuose pabrėžiamas šių apribojimų tikslas – suderinti autorių ir visuomenės interesus. Pabrėžiant šį tikslą autorių turtinių teisių apribojimai apibūdinami kaip įstatymų įtvirtintas autorių turtinių interesų ir informacijos naudotojų interesų derinimo rezultatas [5, p. 12]. Tačiau tokie apribojimo tikslą pabrėžiantys paaiškinimai neatskleidžia apribojimų esmės ir neatsako į klausimą, kokiomis priemonėmis jie išreiškiami. Profesoriaus V. A. Dozorcevo nuomone, autorių turtinių teisių apribojimai – tai įstatymų nustatyti pagrindai, kuriais remiantis kūrinys gali būti naudojamas (atgaminamas ir platinamas) be autoriaus leidimo ir nemokant autorinio atlyginimo. Atskirais atvejais (dalinio teisių apribojimo atvejais) autoriui paliekama teisė gauti atlyginimą [6, p. 136].

Pasaulinės intelektualinės nuosavybės organizacijos autorių teisių ir gretutinių teisių terminų žodyne (toliau – PINO žodynas) autorių teisių apribojimai apibrėžiami kaip įstatymų nuostatos, apribojančios autoriaus išimtinės kūrinio naudojimo teises. Pagrindinės tokių apribojimų išraiškos formos – tai laisvas kūrinio naudojimas, priverstinės ir įstatymo licencijos [7, p. 147]. Pagrindiniai motyvai, kuriais remiamasi nustatant laisvą kūrinio naudojimą – tai informacijos tikslai, švietimo, mokslo ir kultūros raidos poreikiai. PINO žodyne laisvas kūrinio naudojimas aiškinamas kaip galimybė tam tikrais atvejais naudoti kūrinį neatlygintinai ir neklausiant leidimo, tačiau laikantis įstatymų nustatytų atitinkamų sąlygų, susijusių su naudojimo tikslu ir mastu bei autorių asmeninių neturtinių teisių apsauga [7, p.125]. Kitaip nei naudojant kūrinį laisvai, priverstinių ir įstatymo nustatytų licencijų taikymo atveju autorių turtinės teisės apribojamos tik iš dalies, t. y. kūriniai naudojami be autoriaus leidimo, tačiau mokant atitinkamą atlyginimą kaip kompensaciją už autoriaus turtinių teisių apribojimą¹.

Anglų ir amerikiečių teisės tradicijos valstybių teisės doktrinoje laisvas kūrinio naudojimas siejamas su sąžininga praktika (angl. *fair use*). Sąžiningos praktikos sąvoka 1996 m. buvo įtvirtinta JAV autorių teisių įstatymo 107 straipsnyje [8]. Taikant šią praktiką kūriniai be teisių turėtojų leidimo ir nemokant autorinio atlyginimo gali būti naudojami švietimo, tyrimų ir visuomenės informavimo tikslais.

Autorių turtinių teisių apribojimų sąvoka Lietuvos teisėje atsirado palyginti neseniai. Prasadėjus Europos Sąjungos integracijos procesui iš esmės buvo pakeisti autorių teisių apsaugą reglamentuojantys įstatymai. 1999 m. gegužės 18 d. priimto ATGTĮ 14–15 straipsniuose autorių teisės buvo aiškiai suskirstytos į turtines ir asmenines neturtines teises, o 19–29 straipsniuose buvo reglamentuoti autorių turtinių teisių apribojimai ir jų taikymo sąlygos [9]. Iki tol galiojusio 1964 m. CK 532 straipsnio [10] nuostatos taip pat reglamentavo kūrinio naudojimą be autoriaus leidimo ir nemokant autorinio atlyginimo, tačiau toks literatūros,

¹ Išsamiau apie priverstines ir įstatymu nustatytas licencijas [7, p. 51, 248].

mokslo ir meno kūrinių naudojimas nebuvo aiškiai įvardytas kaip apribojantis autoriaus išimtinės teisės. Kodekse nebuvo vartojama ir sąvoka „autorių turtinės teisės“.¹ Didelę reikšmę nustatant autorių turtinių teisių ir jų apribojimų sampratą turi naujojo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) [11] 1.112 straipsnio nuostatos, kuriose numatyta, kad civilinių teisių objektai yra turtinės teisės, atsirandančios iš intelektualinės veiklos rezultatų. Teisių skirstymo į turtines ir asmenines neturtines teises aiškus reglamentavimas pateikiamas ir 2003 m. redakcijos ATGTĮ. Autoriaus išimtinės teisės leisti arba uždrausti naudoti kūrinį bet kuriuo būdu ir forma įtvirtintos ATGTĮ 15 straipsnio 1 dalyje. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bet koks kūrinio originalo arba jo kopijos naudojimas be autoriaus, jo teisių perėmėjo arba jo tinkamai įgalioto asmens leidimo yra laikomas neteisėtu, išskyrus įstatymo numatytus atvejus. Įstatymo leidėjas, aiškiai apibrėždamas išimtinių teisių esmę, kartu pateikia nuorodą į įstatymo nuostatas, apribojančias autoriaus išimtinės teisės leisti arba uždrausti kūrinio naudojimą. Apribojimų taikymo konkrečius atvejus ir ribas (laisvas kūrinio naudojimas, įstatymo arba priverstinės licencijos sąlygomis) nustato ATGTĮ 20–33 straipsnių nuostatos. Atskirai nuo turtinių teisių, kaip teisių, leidžiančių autoriui kontroliuoti kūrinio naudojimą ir gauti iš to naudą, t. y. teisių, turinčių ekonominį turinį, ATGTĮ 14 straipsnyje numatytos autorių asmeninės neturtinės teisės (autorystės teisė, teisė į autoriaus vardą ir teisė į kūrinio neliečiamybę). Šios teisės neturi būti pažeidžiamos ribojant autorių turtines teises.

Manytume, kad pateikta analizė leidžia autorių turtinių teisių apribojimus apibūdinti kaip įstatymų nustatytą visumą priemonių, skirtų sudaryti sąlygas tam tikrais ypatingais atvejais panaudoti kūrinį be autoriaus arba jo tinkamai įgalioto asmens arba teisių perėmėjo leidimo (t. y. nesudarius autorinės sutarties) ir nemokant autorinio atlyginimo arba mokant atitinkamą atlyginimą, kuris nustatomas kaip kompensacija už autoriaus turtinių teisių apribojimą. Autorių turtinių teisių apribojimų tikslas – nemenkinant išimtinių autorių teisių apsaugos nustatyti deramą teisių turėtojų ir visuomenės interesų pusiausvyrą.

2. Tarptautinėse sutartyse ir regioniniuose teisės aktuose numatytos autorių turtinių teisių apribojimų taikymo bendrosios sąlygos

ATGTĮ 19 straipsnyje numatyta, kad apriboti turtines teises leidžiama specialiais šio įstatymo numatytais atvejais. Turtinių teisių apribojimas neturi prieštarauti įprastiniam kūrinio naudojimui ir nepagrįstai pažeisti teisėtų autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų. Šių sąlygų, taikomų visais įstatyme numatytais autorių turtinių teisių apribojimų atvejais, teisinę prigimtį galima suvokti tik nagrinėjant tarptautines šios srities teisės normas. Tokie reikalavimai buvo pradėti taikyti remiantis Berno konvencija: Sąjungos šalių įstatymams suteikiama teisė atskirais, ypatingais atvejais leisti atgaminti kūrinius numatant sąlygą, kad šis atgaminimas neprieštarautų įprastiniam kūrinio naudojimui ir nepažeistų teisėtų autoriaus interesų (9 str. 2 d.). Šie Berno konvencijos reikalavimai, suformuluoti 1967 m. Stokholmo peržiūros metu ir numatyti Paryžiaus redakcijoje (1971 m.), bendrai vadinami „trijų pakopų testu“ (angl. „*Three-Step Test*“) [2, p.20].

Nagrinėjant ATGTĮ 19 straipsnio formuluotę aiškėja, kad sąlygas, kurias Berno konvencija reikalauja taikyti apribojant išimtinę autoriaus teisę atgaminti kūrinį, įstatymo leidėjas įtvirtina kaip bendrąsias sąlygas, kurios privalomos apribojant ir kitas autorių turtines teises: teisę platinti, transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant teisę padaryti kūrinį viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internetu). Būtent šių teisių apribojimai aktualūs mūsų nagrinėjamais mokymo, mokslinių tyrimų ir informacijos tikslais. Į klausimą, kodėl Lietuvos

¹ 1964 m. CK 519 straipsnio 1 dalies 1 punkto formuluotėje „autoriui priklauso teisės į savo kūrinio paskelbimą, atgaminimą ir platinimą visais įstatymo leistais būdais savo vardu (pseudonimu) arba vardo nenurodant (anonimiškai)“ pabrėžiamas autorių teisių asmeninis neturtinis pobūdis, leidžiantis daryti išvadą, kad šios teisės neturi ekonominio turinio.

įstatymų leidėjas „trijų pakopų testo“ reikalavimus taiko visais autorių turtinių teisių apribojimų atvejais, atsako Berno konvencijos normos. Berno konvencijos 20 straipsnis leidžia Berno Sąjungos narėms sudaryti specialius susitarimus autorių teisių apsaugos klausimais numatant sąlygą, kad jie neprieštarautų Berno konvencijos nuostatomis. Autorių turtinių teisių apribojimų sąlygos numatytos tokiuose specialiuose susitarimuose kaip Pasaulio prekybos organizacijos sutartis dėl intelektualinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (toliau – TRIPS sutartis) [12], ir Pasaulinės intelektualinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis (toliau – PINO autorių teisių sutartis) [13]. Lietuvai ratifikavus minėtas tarptautines sutartis jau 1999 m. redakcijos ATGTĮ normos buvo suderintos su TRIPS sutarties 13 straipsnio ir PINO autorių teisių sutarties 10 straipsnio atitinkamomis nuostatomis, reglamentuojančiomis autorių turtinių teisių apribojimus ir bendrąsias jų taikymo sąlygas, kurios neprieštarauja Berno konvencijoje numatyto „trijų pakopų testo“ reikalavimams. 2003 m. redakcijos ATGTĮ normos taip pat suderintos su Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo (toliau – Informacinės visuomenės direktyva) 5 straipsnio nuostatomis [14], kurios reglamentuoja autorių turtinių teisių apribojimą skaitmeninėje aplinkoje. Informacinės visuomenės direktyvos 5 straipsnio 5 dalyje pakartojamos Berno konvencijos „trijų pakopų testo“ bendrosios apribojimų taikymo sąlygos.

Pagal „trijų pakopų testo“ kriterijus apribojimai leidžiami, jeigu jie:

- numatyti įstatyme;
- neprieštarauja įprastiniam kūrinio naudojimui;
- nepažeidžia teisėtų autoriaus interesų.

Remiantis šiais kriterijais, nacionaliniuose įstatymuose apribojant autorių turtines teises turi būti nustatytos konkrečios apribojimų taikymo ribos ir sąlygos. Nagrinėjant „trijų pakopų testo“ bendrąsias sąlygas matyti, kad jos atitinka CK 1.2 straipsnyje numatytus civilinio teisinio reguliavimo principus (nuosavybės neliečiamumo, proporcingumo, draudimo riboti civilines teises kitaip nei įstatymo numatyta tvarka ir pagrindais), taip pat teisingumo, protinumo ir sąžiningumo principus, numatytus CK 1.5 straipsnyje.

3. Autorių turtinių teisių apribojimų mokymo, mokslinių tyrimų ir informacijos tikslais teisinis reguliavimas

Kūrinių panaudojimo mokymo, mokslinių tyrimų ir informacijos tikslais tvarką ir sąlygas reguliuoja ATGTĮ 22 ir 24 straipsnių normos. Nustatydamas autorių turtinių teisių apribojimus šiose srityse įstatymo leidėjas turėjo atsižvelgti į tarptautinius įsipareigojimus, taip pat įvertinti tokių apribojimų poveikį autorių interesams skaitmeninėje aplinkoje. Panagrinėkime šias normas teisinio aiškumo ir praktinio taikymo aspektu. Ar nustatydamas autorių turtinių teisių apribojimus šiose srityse įstatymo leidėjas paisė bendrųjų autorių turtinių teisių apribojimų taikymo sąlygų („trijų pakopų testo“ reikalavimų), ar šiuos klausimus paliko teismų praktikai?

3.1. Kūrinių naudojimas mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais

Kūrinių naudojimą mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais reglamentuoja ATGTĮ 22 straipsnio 1 dalies normos. Tačiau ir ATGTĮ 21 straipsnio nuostatos, leidžiančios be kūrinio autoriaus arba kito to kūrinio autorių teisių subjekto leidimo atgaminti nedidelę išleisto arba kitaip viešai paskelbto kūrinio dalį tiek originalo kalba, tiek išverstą į kitą kalbą, kaip citatą kitame kūrinyje, svarbios ne tik visuomenės informavimo, bet ir mokymo bei mokslinių tyrimų tikslams pasiekti. Kaip matyti iš pateiktų normų formuluotės, įstatymo leidėjas, apribodamas autorių turtines teises nurodytais atvejais, nustatė laisvą kūrinių naudojimą. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo atveju nustatytos apribojimų taikymo sąlygos, susijusios su autorių asmeninių neturtinių teisių apsauga (reikalavimas nurodyti, jei tai įmanoma, naudojamą šal-

tinį ir autoriaus vardą), yra tokios pat 21 straipsnyje ir 22 straipsnio 1 dalyje numatytais atvejais. Šie reikalavimai numatyti derinant ATGTĮ nuostatas su Berno konvencijos 10 straipsniu.

ATGTĮ 22 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos leidžia kaip pavyzdį mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais atgaminti nedidelius išleistus kūrinius arba trumpą išleisto kūrinio ištrauką rašytiniu, garso ar vaizdo pavidalu tiek, kiek tai susiję su mokymo programomis ir neperžengia mokymo arba mokslinio tyrimo ribų. Palyginus šią formuluotę su 1999 m. redakcijos ATGTĮ to paties punkto formuluote aiškiai matomi griežtesni reikalavimai, susiję su turtinių teisių apribojimais mokymo tikslu. Įstatymo leidėjas, siekdamas užkirsti kelią nepagrįstam autorių teisėtų interesų pažeidimui, kuris gali būti daromas prisidengus mokymo poreikiais, įveda papildomą reikalavimą mokymo tikslui apibrėžti. 2003 m. redakcijos ATGTĮ šis punktas papildytas paaiškinančia nuostata, kad atgaminti galima tiek, „kiek tai susiję su mokymo programomis“. Čia reikėtų atkreipti dėmesį, kad, kitaip negu Berno konvencijos 10 straipsnyje, kuris numato, jog panaudojimas būtų suderintas su gerais papročiais, Lietuvos įstatymo leidėjas sąvokos „geri papročiai“ nevartoja. Reikia sutikti su dr. A. Vileitos nuomone: „nors Lietuvoje „gerų papročių“ sąvoka nevartojama ir jos turinio daugelis nesuvokia, tačiau kūriniai mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais gali būti naudojami be autoriaus sutikimo ir nemokant jam atlyginimo būtent prisilaikant gerų papročių. Geri papročiai reikalauja nepiktinaudžiauti turima teise, nepažeisti kitų asmenų teisių ir interesų, nesiekti pasipelnėti kitų asmenų sąskaita, pažeidžiant jų teises ir interesus“ [15, p.81].

Kaip rodo teismų praktika, prisidengus mokymo ir mokslinių tyrimų poreikiais nepagrįstai pažeidžiami autorių interesai. Kaip pavyzdį galima pateikti civilinę bylą pagal ieškovų G. Astrausko, V. Bložės ir kitų 18 autorių atstovo Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūros ieškinį atsakovui UAB „Mūsų gairės“ dėl autorių turtinių ir neturtinių teisių pažeidimo ir turtinės bei moralinės žalos atlyginimo (Civilinė byla Nr. 2A-250 2000 m., kat.78). Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija, nagrinėdama bylą apeliacine tvarka, nustatė, kad pirmosios instancijos teismas pripažino, jog atstovo išvardyti autorių kūriniai atsakovo buvo panaudoti leidinyje „Grūto parko lyrika. Totalitarinės poezijos antologija 1940–1990“ nesant sutarties su autoriais arba jų teisių perėmėjais ir nesumokėjus jiems autorinio atlyginimo, taip pažeidžiant įstatymo numatytų kūrinių naudotojų pareigą mokėti atlyginimą už kiekvieną kūrinių naudojimą. Remdamasis bylos medžiaga teismas laikė, jog atsakovas neįrodė, kad ieškovų kūriniai buvo naudojami kaip pavyzdys mokymo arba mokslinių tyrimų tikslais. Vadovaudamasis Berno konvencijos 10 straipsnio 2 punktu teismas nurodė, jog kūrinių naudojimas mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais turi būti suderintas su gerais papročiais, kurie reikalauja nepiktinaudžiauti turima teise, nepažeisti kitų asmenų interesų, nesiekti pasipelnėti pažeidžiant kitų asmenų teises ir interesus. Tuo tarpu tolimos ir skaudžios praeities kūrinių naudojimas be autorių sutikimo, teismo teigimu, buvo nesuderinamas su gerais papročiais. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas teisingai atmetė atsakovo argumentus dėl ATGTĮ įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatos, leidžiančios be kūrinių autoriaus arba kito kūrinių autoriaus teisių subjekto leidimo ir nemokant autorinio atlyginimo atgaminti kaip pavyzdį mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais nedidelius išleistus kūrinius arba trumpą išleisto kūrinių ištrauką. Kolegijos nuomone, teismas, remdamasis sąvokų „mokslinis“, „mokomasis“, „antologija“ aiškinimais, kuriuos pateikia „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“, „Tarptautinių žodžių žodynas“, teisingai konstatavo, kad atsakovų leidinys neatitinka ATGTĮ 22 straipsnio 1 dalies 1 punkto reikalavimų. Be to, atsakovų išleistoje knygoje išspausdinta po keletą šių poetų eilėraščių, tuo tarpu minėta įstatymo norma, nustatydamą teisę naudoti kūrinius be autorių sutikimo, šią teisę apibrėžia ne vien panaudojimo tikslu, tačiau ir mastu [16].

Ši teismo išvada atkreipia dėmesį į įstatymu nustatytą reikalavimą naudoti kūrinius mokymui ar moksliniam tyrimui tiek, kiek to reikia šiems tikslams. Tai susiję ir su autorių turtinių teisių apribojimų sąlygose („trijų pakopų testas“) numatytu reikalavimu, kad toks naudojimas neprieštarautų įprastiniam kūrinių naudojimui mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais.

Čia reikėtų panagrinėti, koks naudojimas mokymo tikslais būtų laikomas įprastiniu. Pavyzdžiui, mokytojas, nukopijavęs eilėraščių reprografijos būdu (fotokopijavimo arba kitu panašiu būdu popieriuje), išdalija kopijas klasėje mokiniams kaip pavyzdžius, naudojamus literatūros pamokoje. Kitas pavyzdys: įrašęs nedidelius muzikos kūrinius arba muzikos kūrinių ištraukas į kompaktinę plokštelę, mokytojas naudoja ją per muzikos pamoką pavyzdžiais iliustruodamas dėstomo dalyko medžiagą. Autorės nuomone, tai įprastiniai kūrinių naudojimo mokymo tikslais atvejai, nepažeidžiantys autorių teisėtų interesų. Kitas pavyzdys: audiovizualinio kūrinio (filmo) ištraukos rodomos Muzikos akademijos studentams, būsimiems aktoriams, ir aiškinamos aktorinio meistriškumo subtilybės. Tai įprastas kūrinio naudojimas auditoriniam mokymui. Tačiau filmo viešo rodymo kino teatre, net ir anonsuojant jį kaip mokymo priemonę, įprastu naudojimu mokymo tikslais laikyti negalime. Reikėtų sutikti su dr. A. Vileitos nuomone, kad „prisidengus mokymo poreikiais, negalima rengti mokamų koncertų, leisti literatūros arba meno kūrinių rinkinius, naudoti dailės, fotografijos kūrinius kaip iliustracijas leidiniuose, skirtuose neapibrėžtam skaitytojų ratui“ [15, p. 81].

Tiek Berno konvencijos 10 straipsnis, tiek ATGTĮ 22 straipsnio 1 dalies 1 punkto normos neriboja kūrinio atgaminimo būdo ir formos: kaip pavyzdį mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais nedidelis kūrinys arba trumpa išleisto kūrinio ištrauka gali būti atgaminta rašytiniu, garso arba vaizdo pavidalu, įskaitant atgaminimą elektronine forma. PINO autorių teisių sutarties 10 straipsnio suderintuose paaiškinimuose nurodoma, kad 10 straipsnio nuostatos yra suprantamos kaip leidžiančios susitariančioms šalims išplėsti autorių turtinių teisių apribojimą ir skaitmeninei aplinkai [13]. Atsižvelgiant į skaitmeninės aplinkos reikalavimus mokymu laikomas tiek įprastas mokymo procesas klasėje (auditorijoje), tiek mokymas naudojantis elektroninėmis ryšio priemonėmis, kai moksleiviai arba studentai užduotis gauna per elektronines ryšio priemones (nuotolinis mokymas).

Nagrinėjant kūrinių naudojimo specifiką skaitmeninėje aplinkoje reikia įvertinti naujas įstatymo suteiktas galimybes, kurių nenumatė ankstesnės 1999 m. redakcijos ATGTĮ 22 straipsnis. Dabar galiojančios šio straipsnio redakcijos 1 dalies 3 punkte numatyta iki tol įstatyme neregamentuotas kūrinio naudojimo mokymo ir mokslinių tyrimo tikslais būdas, susijęs su skaitmeninių technologijų taikymu – galimybė naudoti kūrinius, esančius viešose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose, archyvuose, mokslinių tyrimų arba asmeninių studijų tikslais juos viešai skelbti arba padaryti viešai prieinamus kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose. Ši nuostata įstatyme atsirado derinant jo normas su Informacinės visuomenės direktyvos 5 straipsnio 3 dalies (n) punkto nuostatomis, reglamentuojančiomis kūrinių viešą paskelbimą kompiuterių vidaus tinkle (intranete). Įstatymo leidėjas nustatė griežtas tokio naudojimo sąlygas:

- kompiuterių tinklais gali būti skelbiami tik tie kūriniai, kuriuos biblioteka, mokymo įstaiga, muziejus arba archyvas turi savo fonduose;
- viešas kūrinių skelbimas kompiuterių tinklais galimas tam skirtuose terminaluose tik tų įstaigų patalpose;
- atgaminti kūrinius tik tuo atveju, jei autoriai arba kiti tų kūrinių autorių teisių subjektai nėra uždraudę tokio kūrinių naudojimo.

Įstatymo norma aiškiai neatsako, kaip turėtų būti išreikštas autorių teisių subjektų draudimas naudoti kūrinį tokiu būdu. Akivaizdu, kad tokiu draudimu nereikėtų laikyti autorių teisių apsaugos ženklo, numatyto ATGTĮ 12 straipsnyje, kurį autorius arba kitas autorių teisių subjektas gali nurodyti kūrinyje pranešdamas visuomenei apie savo teises. Šio ženklo paskirtis – informuoti visuomenę apie teisių valdymą. Tais atvejais, kai įstatymas, apribodamas autorių turtines teises, numato laisvą kūrinių panaudojimą keliant sąlygą, kad autorių teisių subjektai nėra uždraudę tokio kūrinių naudojimo, toks draudimas naudoti kūrinį, autorės nuomone, turėtų būti aiškiai suformuluotas nurodant kūrinio naudojimo būdus, susijusius su autorių turtinėmis teisėmis.¹

¹ Šis klausimas bus svarbus ir toliau nagrinėjant autorių turtinių teisių apribojimus visuomenės informavimo tikslais.

Baigiant nagrinėti įstatymo normas, susijusias su kūrinų atgaminimu mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais, reikėtų atkreipti dėmesį į reikalavimus, susijusius su kūrinų naudojimu nekomerciniu tikslu. ATGTĮ 22 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad nustatant, ar kūrinys buvo naudotas nekomerciniais tikslais, turi būti atsižvelgiama į naudojimo paskirtį. Kūrinio naudotojo teisinė forma, organizacinė struktūra ir finansavimo būdas šiuo atveju nėra lemiami veiksniai. Įstatymo leidėjas aiškiai nepasako, ar ši nuostata taikoma visais autorių turtinių teisių apribojimo atvejais, numatytais ATGTĮ 22 straipsnio 1 dalyje. Sąvoką „nekomerciniai tikslai“ įstatymo leidėjas vartojo tik šios dalies 3 punkte, kurio normos reglamentuoja laisvą kūrinų atgaminimą švietimo, mokymo arba mokslinių tyrimų tikslais žmonėms, turintiems klausos arba regos negalią. Ankstesnėje 22 straipsnio redakcijoje apskritai nebuvo apibrėžtas reikalavimas paisyti nekomercinio tikslo naudojant kūrinus mokymui ir moksliniam tyrimui. Ši nuostata įstatyme atsirado derinant jo normas su Informacinės visuomenės direktyva, kurioje pabrėžiama, kad valstybės narės gali numatyti autorių teisių išimtis ir apribojimus nekomerciniais mokymo ir mokslinio tyrimo tikslais (5 str. 3 d. (a) ir (b) punktai), taip pat atgaminant kūrinus specifiniais atvejais viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose nesiekiant tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos (5 str. 2 d. (c) p.). Dr. Silke von Lewinski, komentuodama Informacinės visuomenės direktyvos nuostatas, susijusias su teisių apribojimais švietimo ir mokslinių tyrimų tikslais, atkreipia dėmesį, kad „švietimo arba mokslo tyrimo tikslas negali būti komercinis. Taigi ši galima išimtis netaikoma komercinėms suaugusiųjų mokykloms ar kitoms panašaus pobūdžio institucijoms, teikiančioms išsilavinimą komerciniais tikslais, ir tyrimams, atliekamiems siekiant pelno“ [17, p. 18]. Įstatymo norma turėtų aiškiai apibrėžti nekomercinį kūrinų panaudojimo mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais pobūdį. Tai leistų išvengti panašių problemų kaip nagrinėtame teismų praktikos pavyzdyje, kai prisidengus mokymo arba mokslinių tyrimų tikslais kūriniai be autorių leidimo ir nemokant autorinio atlyginimo įtraukiami į sudaromus rinkinius ar kitus komerciniais tikslais leidžiamus leidinius. Reikėtų sutikti su profesoriaus V. A. Dozorcevo nuomone, kad autorių turtinių teisių apribojimai negali būti pateisunami, kai asmenys, naudojantys kūrinus tokiomis sąlygomis, gauna pajamas [6, p. 138]. Todėl ATGTĮ 22 straipsnio 1 dalies nuostatas reikėtų tobulinti aiškiai apibrėžiant kūrinų nekomercinio panaudojimo mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais pobūdį.

3.2. Kūrinių naudojimas informacijos tikslais

ATGTĮ 24 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose numatytus autorių turtinių teisių apribojimus informacijos tikslais galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes:¹

1. Apribojimai, susiję su atskirų, įstatyme konkrečiai įvardytų kūrinų naudojimu: straipsnių aktualiomis ekonomikos, politikos arba religijos temomis ir analogiško pobūdžio transliuojamų kūrinų naudojimas; žodinių kūrinų (politinių kalbų, teismo proceso metu pasakytų kalbų ir paskaitų) naudojimas.
2. Apribojimai, susiję su įstatyme apibrėžta kūrinų naudojimo specifika: atsitiktinis kūrinų naudojimas (literatūros arba meno kūrinų naudojimas įvykių apžvalgose); reklaminių pobūdžio naudojimas (meno kūrinų naudojimas pranešant apie viešą jų parodą arba pardavimą).

Akivaizdu, kad šiose normose numatytų autorių turtinių teisių apribojimų tikslas yra sudaryti sąlygas visuomenei gauti operatyvią informaciją (užtikrinti jos prieinamumą). Atsakant į klausimą, kokį autorių turtinių teisių apribojimo būdą informacijos tikslais pasirinko įstatymo leidėjas, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad aiškiai apibrėždamas galimybę naudoti kūrinus be autoriaus arba kito kūrinio autorių teisių subjekto leidimo įstatymo leidėjas ne-

¹ ATGTĮ 24 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatyta galimybė be autoriaus ar kito to kūrinio autorių turtinių teisių subjekto leidimo atgaminti ir viešai skelbti kūrinį, kai tai susiję su įrangos demonstravimu ir taisymu. Šis autorių turtinių teisių apribojimo atvejis, mūsų nuomone, daugiau susijęs su techninio pobūdžio (įrangos remonto) klausimais, o ne su informacijos tikslais, todėl čia nebus nagrinėjamas.

numatė autoriams kompensacijos. Tai leidžia daryti išvadą, kad šiame straipsnyje numatyti autorių turtinių teisių apribojimai reiškia laisvą kūrinių naudojimą (be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo ir nemokant autorinio atlyginimo).

3.2.1. Apribojimai, susiję su atskirų rūšių kūrinių naudojimu

ATGTĮ 24 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatyta galimybė be autoriaus ar kito to kūrinio autorių teisių subjekto leidimo atgaminti spaudoje, viešai skelbti arba padaryti viešai prieinamus išleistus straipsnius aktualiomis ekonomikos, politikos ar religijos temomis, taip pat tokio paties pobūdžio transliuojamus kūrinius. Ši norma pakartoja Berno konvencijos 10bis straipsnio 1 dalies nuostatas. Nagrinėjant šią normą praktinio taikymo aspektu matyti, kad įstatymo leidėjas nepasinaudojo galimybe nustatyti aiškesnes jos taikymo sąlygas. Kaip ir Berno konvencijoje, autorių turtinių teisių apribojimas siejamas su atitinkamos rūšies ir tematikos kūrinių naudojimu – tai straipsniai aktualiomis ekonomikos, politikos ir religijos temomis. Įstatymo leidėjas nepaaiškina aktualumo sąvokos, tai paliekama spręsti teismų praktikai. Berno konvencijos komentare aiškinama, kad „tai turi būti straipsniai einamaisiais klausimais (juose turi būti kalbama šiuolaikine aktualia tema, o ne kokiais nors praeities klausimais)“ [18, p. 67]. Atsižvelgiant į skaitmenines technologijas, įstatymo norma buvo papildyta naujomis nuostatomis, kurių nebuvo 1999 m. redakcijos ATGTĮ. Tai buvo padaryta atsižvelgiant į Informacinės visuomenės direktyvos 5 straipsnio 3 dalies (c) punkto reikalavimus, susijusius su viešo kūrinių paskelbimo teise. Viešo paskelbimo teisė apima ne tik kūrinių transliavimą, retransliavimą, bet ir viešą skelbimą kompiuterių tinklais (ATGTĮ 15 str. 1 d. 8 p.). Čia reikėtų atkreipti dėmesį, kad šie turtinių teisių apribojimai gali būti taikomi tik tais atvejais, jeigu autorius nėra aiškiai uždraudęs taip naudoti kūrinius.¹

Politinių kalbų ir teismo proceso metu pasakytų kalbų, viešų paskaitų arba kitų panašių kūrinių naudojimą informacijos tikslais reglamentuoja ATGTĮ 24 straipsnio 1 dalies 3 punkto normos. Berno konvencijos 2bis straipsnio 1 dalyje numatyta teisė Sąjungos šalims nacionaliniuose įstatymuose nustatyti šių žodinių kūrinių apsaugos ribas, įskaitant galimybę netaikyti apsaugos tokiems kūriniams. Kaip aiškinama Berno konvencijos komentare, ši nuostata pagrįsta informacijos laisvės principu [18, p. 25]. Tačiau Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko kitą informacijos laisvės principo įgyvendinimo būdą, suderinant su Berno konvencija. Suteikdamas apsaugą šiems kūriniams, jis numatė autorių turtinių teisių apribojimą informacijos tikslais. ATGTĮ 24 straipsnio 1 dalies 3 punkte numatyta galimybė be kūrinio autoriaus arba kito to kūrinio autorių teisių subjekto leidimo informuojant visuomenę atgaminti laikraščiuose, periodiniuose leidiniuose ar bet kuriuo būdu viešai skelbti politines kalbas, ištraukas iš viešų paskaitų ar kitų panašių kūrinių, taip pat teismo proceso metu pasakytas kalbas tiek, kiek tai pateisina informavimo tikslai. Toks reglamentavimas atitinka Berno konvencijos 2bis straipsnio 2 dalies nuostatas, kurios Berno sąjungos šalims palieka galimybę nacionaliniuose įstatymuose nustatyti tokių kūrinių naudojimo sąlygas. Tačiau Lietuvos įstatymų leidėjas šia galimybe tinkamai nepasinaudojo. Įstatymo norma tik pakartoja Berno konvencijoje numatytą sąlygą, kad atgaminti leidžiama tiek, kiek tai pateisina informavimo tikslai (aiškesnės sąlygos nustatytos tik viešoms paskaitoms arba kitiems panašiams kūriniams panaudoti – leidžiama atgaminti tik jų ištraukas). Nustatytos sąlygos neduoda visiško teisinio aiškumo. Todėl tik nagrinėjant konkrečius kūrinių naudojimo atvejus galima bus atsakyti į klausimą, ar kūrinių naudojimas neprieštarauja įprastiniam kūrinių naudojimui informacijos tikslais, taip pat, ar toks naudojimas nepažeidžia teisėtų autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų. Šių normų aiškinimą įstatymų leidėjas paliko teismų praktikai.

¹ Savo nuomonę, kaip turėtų būti išreikštas autoriaus draudimas naudoti kūrinių tokiu būdu, autorė pateikia nagrinėdama autorių turtinių teisių apribojimus naudojant kūrinius mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais, numatytus ATGTĮ 22 straipsnio 1 dalies 3 punkte.

Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymo leidėjas netaiko apribojimų autoriaus išimtinai teisei sudaryti arba leisti sudaryti šių kūrinių rinkinius. ATGTĮ 24 straipsnio 2 dalies normos, reglamentuojančios išimtinę autorių teisę sudaryti arba leisti sudaryti tokių kūrinių rinkinius, suderintos su Berno konvencijos 2bis straipsnio 3 dalies nuostatomis.

3.2.2. Apribojimai, susiję su kūrinių naudojimo specifika

Atsitiktinį literatūros arba meno kūrinių naudojimą įvykių apžvalgose reglamentuoja ATGTĮ 24 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatos, leidžiančios visuomenės informavimo tikslais atgaminti ir viešai skelbti literatūros ir meno kūrinius, kai iš jų atlikimo vietos arba viešos parodos pateikiama informacija apie visuomenės gyvenimo įvykius arba dienos įvykių apžvalgos spaudoje, per radiją ar televiziją. Lyginant šią nuostatą su 1999 m. redakcijos ATGTĮ atitinkamo punkto nuostata matyti, kad pakeitimai buvo padaryti atsižvelgiant į skaitmeninę aplinką (numatyta galimybė viešai skelbti kūrinius, įskaitant galimybę padaryti viešai prieinamus kompiuterių tinklais). Ši nuostata labai svarbi informacinės visuomenės plėtrai, nes žiniasklaida vis dažniau naudoja skaitmenines išraiškos formas. Berno konvencijos 10bis straipsnio 2 dalyje Berno sąjungos šalims numatyta teisė savo įstatymuose įtvirtinti kūrinių naudojimo einamųjų įvykių apžvalgose sąlygas. Įstatymo leidėjas, pakartodamas Berno konvencijoje numatytą reikalavimą naudoti kūrinius informacijos pateikimo tikslą pateisinančiu mastu, ATGTĮ papildomai paaiškina, kad taip naudojami kūriniai „yra pagalbinė informacijos medžiaga“. Ši papildoma nuostata turi didelę praktinę reikšmę, nes leidžia apibrėžti informacijos tikslą pateisinantį mastą. Berno konvencijos komentare aiškinant informacijos tikslą pateisinantį mastą atkreipiamas dėmesys, kad šios sąvokos aiškinimo ribos yra gana plačios, todėl geriausiai gali būti paaiškinamos pasitelkiant pavyzdžius: „esminis einamojo įvykio rodymo ar paskelbimo tikslas – atkurti aplinką, kad žiūrovui ar klausytojui susidarytų įspūdis, jog jis įvykius realiai išgyveno ar bent jau žino, kaip viskas tikrovėje vyko. Tokiam įspūdžiui sukurti nėra reikalo perduoti visą per ceremoniją ištiesai atliktą kūrinių arba ilgai filmuotą meno parodoje eksponuojamą paveikslą“ [18, p.68].

Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje Nr. 3K-7-619/2001 m. LATGA-A v. leidykla „Algimantas“ pateikė išvadą: „autorių teisių apribojimą sąlygoja tai, kad operatyviai perteikiama informacija visuomenei apie gyvenimo įvykius (varžybas, parodas, ceremonijas, mitingus ir kt.) yra dažnai susijusi su meno kūrinių panaudojimu, nes minėtuose renginiuose architektūros, skulptūros arba kiti kūriniai yra renginių fonas. Gauti išankstinį tokių kūrinių autorių sutikimą, kai informaciją reikia pateikti operatyviai, dažnai sunku ir neįmanoma. Kaip tik dėl to įstatymo leidėjas nustatė tam tikrus autorių teisių apribojimus, pateisinamus visuomenės operatyvaus informavimo poreikiu“ [19].

Išvados

1. Autorių turtinių teisių apribojimus galima apibūdinti kaip įstatymų nustatytą visumą priemonių, skirtų sudaryti sąlygas tam tikrais ypatingais atvejais panaudoti kūrinių be autoriaus arba jo tinkamai įgalioto asmens ar teisių perėmėjo leidimo (t. y. nesudarius autorinės sutarties) ir nemokant autorinio atlyginimo arba mokant atitinkamą atlyginimą, kuris nustatomas kaip kompensacija už autoriaus turtinių teisių apribojimą. Autorių turtinių teisių apribojimų tikslas – nesumenkinant išimtinių autorių teisių apsaugos nustatyti deramą teisių turėtojų ir visuomenės interesų pusiausvyrą.

2. Tarptautinėse sutartyse ir regioniniuose teisės aktuose nustatytos tik bendrosios autorių turtinių teisių apribojimų sąlygos. Remiantis šiais kriterijais, nacionaliniuose įstatymuose apribojant autorių turtines teises turi būti nustatytos konkrečios apribojimų taikymo ribos ir sąlygos.

3. ATGTĮ 22 straipsnyje numatyti autorių turtinių teisių apribojimai mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais reiškia laisvą kūrinių naudojimą (be autoriaus arba kito autorių teisių subjekto

leidimo ir nemokant autorinio atlyginimo). 22 straipsnio 1 dalies nuostatas reikėtų tobulinti aiškiai apibrėžiant nekomercinį kūrinių naudojimo mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais pobūdį. Tai leistų išvengti problemų, kai prisidengus mokymo ar mokslinių tyrimų tikslais kūriniai be autorių leidimo ir nemokant autorinio atlyginimo įtraukiami į rinkinius ar kitus komerciniais tikslais leidžiamus leidinius.

4. ATGTĮ 24 straipsnyje numatyti autorių turtinių teisių apribojimai informacijos tikslais reiškia laisvą kūrinių naudojimą (be autoriaus ar kito autorių teisių subjekto leidimo ir nemokant autorinio atlyginimo). Jų tikslas – sudaryti sąlygas visuomenei gauti operatyvią informaciją (užtikrinti jos prieinamumą).

5. Autorių turtinių teisių apribojimus, nustatytus informacijos tikslais, galima suskirstyti į dvi grupes: apribojimai, susiję su atskirų, įstatyme konkrečiai įvardytų kūrinių rūšių naudojimu; apribojimai, susiję su kūrinių naudojimo specifika. Nustatydamas apribojimus, susijusius su atskirų, įstatyme konkrečiai įvardytų kūrinių rūšių naudojimu, įstatymo leidėjas nepasinaudojo galimybe nustatyti aiškesnes apribojimų taikymo sąlygas, susijusias su kūrinių panaudojimo mastu. Šių normų aiškinimą įstatymų leidėjas paliko teismų praktikai.

LITERATŪRA

1. **Berno konvencija** dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos // Valstybės žinios. 1995. Nr. 40–988.
2. **WIPO Study on Limitations and Exceptions of Copyright and Related Rights in the Digital Environment**–Geneva: WIPO, SCCR/9/7, 2003, www.wipo.int
3. **Lietuvos Respublikos** autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 28–1125.
4. **Usonienė J.** Autorių teisių reguliavimas ir naujasis Civilinis kodeksas. Bendrosios ir specialiosios normos santykis // Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: LTU, 2002. T. 28(20).
5. **Koelman K. J.** The Protection of Technological Measures Versus the Copyright Limitations // Copyright World. 2002. No. 122.
6. **Дозорцев В. А.** Авторские правомочия // Проблемы современного авторского права. – Свердловск: Свердловский юридический институт, 1980.
7. **WIPO Glossary of Terms of the Law of Copyright and Neighbouring Rights.**– Geneva: WIPO Publication, 1981.
8. **Copyright Law of the United States of America** // U.S. Government Printing Office, 1996.
9. **Lietuvos Respublikos** autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 50–1598.
10. **Civilinis kodeksas.** 1964 m. liepos 7 d. (su vėlesniais pakeitimais) // Valstybės žinios. 1964. Nr. 19–38; 1994. Nr. 44–805.
11. **Lietuvos Respublikos** civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr.74.
12. **Sutartis** dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties 1C priedas) // Valstybės žinios. 2001. Nr. 46–1620.
13. **Pasaulinės** intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis // Valstybės žinios. 2001. Nr. 32–1060.
14. **Europos Parlamento ir Tarybos** direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo//OJ 2001 L'167/10.
15. **Vileita A.** Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.
16. **Lietuvos apeliacinio teismo** Civilinių bylų kolegijos 2002 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje G. Astrauskas, V. Bložė ir kt. v. UAB „Mūsų gairės“, Nr. 2A-250/2000 m., kat.78, www.litlex.lt.
17. **Autorių teisių** ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo komentaras. – Vilnius, 2001.
18. **Berno konvencijos** komentaras. – Vilnius, 2001.
19. **Lietuvos Aukščiausiojo** Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje *LATGA-A v. leidykla „Algimantas“*, Nr. 3K-7–619/2001 m., kat. 78, www.litlex.lt/lat.

Limitations on Economic Rights of Authors for Teaching, Scientific Research and Information Purposes

Nijolė Janina Matulevičienė

*Law University of Lithuania
Copyright Department of the Ministry of Culture of the Republic of Lithuania*

Keywords: authors' rights, moral rights, economic rights of authors, limitations on economic rights.

SUMMARY

In the present article both at theoretical and practical level the limitations on economic rights of authors for teaching, scientific research and information purposes which have been provided in Copyright and Related Rights Law of the Republic of Lithuania are being analysed. Legal origin of these limitations, conditions and features of their application, including application characteristics in digital environment are examined. These issues have not yet been discussed in the Lithuanian legal literature, therefore, the current article first of all presents the concept of the limitations on economic rights and their importance for combining the interests of the authors and the public. International agreements and the EU legal norms greatly impact legal regulation of this field. With regard to this aspect legal norms that are in force in Lithuania are analysed together with international and regional legal norms of this area. Although the Lithuanian judicial practice in this field is not abundant, the analysis made in this article leads us to a conclusion that there are some loopholes and problems of application of legal norms in terms of the legal regulation of the limitations on economic rights for teaching, scientific research and information purposes.

